گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەرپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

"کردەی قسەیی لە گوتاری شانۆییدا"

م.ی کەلسوم خالید ئەحمەد
بەشی شیکاری نەخۆشیەکان، کۆلێژی تەکنیکی تەندروستی و پزیشکی هەولێر، زانکۆی پۆلیتەکنیکی هەولێر، هەرێمی کوردستان، عێراق.
Kalthum.khalid@epu.edu.iq

پ.ی.د ئازاد ئەحمەد مەحمود
بەشی کارگێری کار، کۆلێژی تەکنیکی کارگێری هەولێر، زانکۆی پۆلیتەکنیکی هەولێر، هەرێمی کوردستان، عێراق.
azad.mahmood@epu.edu.iq

زانیارییەکانی توێژینەوە

بەرواری توێژینەوە:
وەرگرتن:٢٠٢٣/١/١١
پەسەندکردن:٢٠٢٣/٣/٢
بڵاوکردنەوە:بەهاری٢٠٢٤

ووشەی سەرەکییەکان
speech act, decision act, command act, commitment, performing act

Doi:
10.25212/lfu.qzj.9.1.18

پوختە

تیۆری کردە قسەییەکان بەیەکێک لە باسە گرنگەکانی لێکۆڵینەوە لەبواری زانستی زمانەوانیدا هەژماردەکرێت. دەتوانرێت تیۆری کردەی قسەیی بەو بیرۆکەیە پێناسەبکرێت، کە مانای ئەو وشانە لەخۆدەگرێت، کە لە دەرەوەی زمان بەکاردەهێنرێن. زمان ئامرازێکە بۆ ئەنجامدانی ئەرکە جۆراوجۆرەکان، کە پێی دەوترێت کردەی قسەیی. تیۆری کردەی قسەیی پێشنیازی ئەوە دەکات مانای ئەوەی کە دەیڵێین لەژێر کاریگەریی جۆری قسەکردندایە و پێکهاتەی گوتارەکە و ئەو چوارچێوەیەی کە تیایدا بەکارهاتووە. ئەم تیۆرە لەلایەن جۆن ئۆستن سەری هەڵداوە، ئەوە ڕوون دەکاتەوە، کە چۆن قسەکردن دەتوانێت کردارێک یان دەرئەنجامێک دروست بکات. ئەم تیۆرە بەشێکە لە ئاستی پراگماتیک، کە بریتییە لە لێکۆڵینەوە لە چۆنیەتی بەکارهێنانی زمان لە چوارچێوەیەکی کۆمەڵایەتیدا. کردەی قسەیی بریتییە لە هەر گوتنێک، کە لە پەیوەندیکردندا خزمەت بە ئەرکێک بکات. بۆ نموونە دەتوانرێت قسەکردن بۆ لێدوان، پرسیارکردن، داوای لێبوردن، وەسفکردن، یان

ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

ڕازیکردن، لەنێو چەندین بەکارهێنانی دیکەدا بەکاربهێنرێت. لە کردەی قسەییدا وشەکان بۆ ئەنجامدانی کارێک بەکاردەهێنرێن نەک تەنها بۆ وتنی شتێک.

پێشەکی

لە فەلسەفەی زمان و زمانەوانیدا، کردەی قسەیی شتێکە لەلایەن تاکێکەوە دەربڕدراوە، کە نەک تەنها زانیاری پێشکەشدەکات، بەڵکو کردارێکیش ئەنجامدەدات. بۆ نموونە دەستەواژەی "من حەزم لە هەمبەرگرە؛ تکایە دەتوانیت بۆم داوابکەیت" ئەم دەربڕینە بە کردارێکی قسەکردن دادەنرێت، چونکە گوزارشت لە خواستی قسەکەر دەکات بۆ بەدەستهێنانی هەمبەرگر، هەروەها پێشکەشکردنی داواکارییەک کە کەسێک بۆی بکات. کردە قسەییەکان بەشێکن لە قسەی بەکارهێنراو، کە وەکو بەشێکی پەیوەندیی کۆمەڵایەتین، ئەمەش پێچەوانەی ئەو پێکهاتە و نموونە زەینیانەن، کە لە دەوروبەرەوە دوورن، کە لەلایەن زاناکانی زمان و فەلسەفە بەکاردێن. هەر کردەیەکی قسەکردن لە ڕاستیدا ئەنجامدانی چەند کردارێکە بەیەکجار، کە بە لایەنی جیاوازی مەبەستی قسەکەر جیادەکرێتەوە، کردەی وتنی شتێکە، کە مرۆڤ لە وتنیدا دەیکات، وەک "داواکردن یان بەڵێندان". چۆن مرۆڤ هەوڵدەدات کاریگەری لەسەر بینەرەکانی هەبێت. زمان بە پلەی یەکەم وەک ڕێگەیەک بۆ جەختکردنەوەی ڕاستییەکان سەیر دەکرا و بەکارهێنانەکانی دیکەی زمان مەیلیان بۆ پشتگوێخستن هەبوو، ویگنشتاین هات بە بیرۆکەی "داوای مانا مەکە، داوای بەکارهێنان بکە"، زمان وەک ئامرازێکی نوێ بۆ چالاکیی کۆمەڵایەتی نیشان دەدات.

١_ ناونیشانی توێژینەوەکە:

ئەم توێژینەوەیە سەرنجێک لەسەر تیۆری کردەی قسەیی دەخاتەڕوو، لەژێر ناونیشانی "کردەی قسەیی لە گوتاری شانۆییدا". لێکۆڵینەوەیەکی پراگماتیکیە، نموونەی توێژینەوەکەمان پێکهاتووە لە دەقە شانۆییەکانی شانۆنووس 'تەڵعەت سامان'. تیایدا هەوڵدراوە گونجاوترین نموونەی نێو دەقەکان

هەڵبژێردرێت و بەپێی جۆرەکانی کردەی قسەیی لای ئۆستن و سیریل شیانبکەینەوە، کە لەگەڵ ناوەڕۆکی توێژینەوەکە بگونجێت.

٢_ سنوور و ڕێبازی توێژینەوەکە:

توێژینەوەکە لە ئاستی پراگماتیکدایە و بەپێی ڕێبازی 'وەسفی شیکاری' نموونەکان شیکراونەتەوە، نموونەکانیش تەنیا لە دەقە شانۆییەکانی 'تەڵعەت سامان'دا وەرگیراوە.

٣_ هۆکاری توێژینەوەکە:

وردبونەوە لە زمان بەشێوەیەکی زانستی وەک هەموو بوارەکانی تر بۆتە ویستێک، بابەتی کردە قسەییەکان دەتوانین بڵێین بە ئاگایی و بێئاگایی بەکارهێنانی زمان لەناو ئەو پرۆسەیە لەلایەن قسەکەر و گوێگران پرسیار دروستدەکات. پێویستە وەڵامێک بۆ ئەو پرسیارانە وەک؛ ئایا قسەکەر مەبەستی لو دەربڕینی کردەکان چییەم یان ئایا گوێگر چ لێکدانەوەیەک بە کردەکان دەدات و شارەزابوون لە مەرجەکانی "کردەی قسەیی"، وەک کردەیەکی قسەیی جێگەی بایەخدانە. ئەوەندە دەهێنێت توێژەر خۆی پێوە خەریک بکات و وردتر لەوەی هەیە، گوێگر هۆشیار بکەنەوە لەجۆری کردەکان.

٤_ پێکهاتەی توێژینەوەکە: ناوەڕۆکی توێژینەوەکە لەم بابەتانە پێکهاتوە.

سەرەتایەکی تیۆری و کردارییە، تیایدا باس لە کردەی قسەیی و جۆرەکانی کردەی قسەیی لای ئۆستن و سیریل کراوە و نموونەی گونجاو و پەیوەندیدار بەهەر جۆرێکیان هێنراوەتەوە و شیکردنەوەیان بۆ کراوە بە پشت بەستن بەو نموونانەی لەنێو دەقە شانۆییەکاندا هەیە.

لەکۆتاییدا ئەنجامی توێژینەوەکە و لیستی سەرچاوەکان لەگەڵ پوختەی توێژینەوەکە بە زمانی عەرەبی و ئینگلیزی پێشکەشکراون.

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەرپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

تیۆری کردەی قسەیی

١: کردەی قسەیی:

لە فەلسەفەی زمان و زمانەوانیدا، کردەی قسەیی شتێکە لەلایەن تاکێکەوە دەربڕدراوە، کە نەک تەنها زانیاری پێشکەشدەکات، بەڵکو کردارێکیش ئەنجامدەدات. تیۆری کردەی قسەیی لە تیۆرە فەلسەفییەکانی ویگنشتاینەوە سەرچاوەی گرتووە. کە پێی وابوو مانا لە نەریتی پراگماتیکەوە سەرچاوەدەگرێت، ئەمەش گرنگی چۆنیەتی بەکارهێنانی زمان بۆ بەدیهێنانی ئامانجەکان لەناو بارودۆخی دیاریکراودا نیشاندەدات. بە پەیڕەوکردنی یاساکان بۆ بەدیهێنانی ئامانجێک، پەیوەندیکردن دەبێتە کۆمەڵێک یاری زمان. بەم پێیە گوتەکان زیاتر لە ڕەنگدانەوەی مانایەک دەکەن، ئەوان وشەگەلێکن بۆ ئەوەی شتەکان بە ئەنجام بگەیەنن، داڕێژراون. کارەکانی ئۆستن، بە تایبەتی کتێبی (چۆن شتەکان بە وشە ئەنجامبدەین)، وایکرد فەیلەسوفەکان زیاتر گرنگی بە بەکارهێنانە ناڕاگەیەندراوەکانی زمان بدەن. ئەو زاراوەیەی، کە ئەو ناساندی، بە تایبەت چەمکی "کردەی قسەیی"، کە چالاکییەکی هەمەلایەن و ئاڵۆزە، هەرچەندە لە دەرەوە بە کردەیەکی ئاسان سەیر دەکرێت، چونکە "بەرهەمهێنانی هەر پەیامێکی قسەیی پێویستی بە پیاچوونی ئەو پەیامە لە واتای زەینی دیاریکراو هەیە، بەرەو ڕستە و دەربڕینی ڕیزکراو" (ئەڤین سامی عارف، ٢٠١١، ل٣٩). کاتێکیش باسی کردە قسەییەکان دەکرێ، لەم بوارەدا سەرەتا پەنجە بۆ کارەکانی J.L. Austin درێژ دەکرێ. کە خاوەنی تیۆری کردە قسەییەکانە جۆن ئۆستن، فەیلەسوفی بەریتانی، بۆ یەکەمجار تیۆری کردەی قسەیی لە کتێبەکەیدا لەساڵی ١٩٥٩دا ناساند، کە چۆن شتەکان بە وشە ئەنجامبدەین. ئەم تیۆرە قسەکردن بە ئەنجامدانی کارێك دادەنێت. ئۆستن ئەو وانانەی کە لە زانکۆی (هارڤرد) لە ساڵی ١٩٥٥دا پێشکەشی کردوە لە کتێبێکدا کۆی کردۆتەوە (شێرزاد سەبری، ٢٠١٤، ل١٩٩)، دواتریش ساڵی ١٩٦٢ پاش مردنی ئەم تیۆرە ناسێندرا و زیاتر لەلایەن فەیلەسوفی ئەمریکی J.R.Searle پەرەی پێدرا. لە پەرتوکێکی بچووك و بەناوبانگدا لەژێر ناوی (چۆن شت بە وشە جێبەجێدەکەین_ How to do things with words)، کە ئەمە جۆرێکە لە قسەکردن کە تیایدا قسەکانی مرۆڤ دەبێتە هۆی ڕوودانی شتێک نەک تەنها لێدوانێک. هەندێک وشە لەبری ئەوەی تەنها پەسنبکەن یان ڕاستییەکان بخەنەڕوو، کردارێک ئەنجامدەدەن یان شتێکی نوێ دروست دەکەن. بۆ نموونە کاتێک هەردوو کەس لە ئاهەنگێکی

هاوسەرگیریدا دەڵێن "من رازیم" ئەوان دەبنە هۆی ڕوودانی هاوسەرگیرییەکە. هەرچەندە ئەم دەربڕینە زۆر پێش ئۆستن و سیریل بەکارهاتووە لەلایەن ئەدۆلف ڕیناخ (١٨٨٣-١٩١٧) و ستانیسلاڤ شکرابێک (١٨٤٤-١٩١٨) هەردووکیان بە شێوەیەکی سەربەخۆ تاڕادەیەک باسێکی گشتگیریان لە کردە کۆمەڵایەتییەکان وەک گوتاری ئەنجامدەر داوە، کە مێژووەکەیان دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٩١٣، زۆر پێش ئۆستین و سیرل، هەروەها زاراوەی "یاسای قسەکردن" پێشتر لەلایەن کارل بولەرەوە بەکارهاتبوو. کە ئەمانەش تارادەیەک دەچنە ناو بواری تیۆری کردە قسەییەکان (Kevin Mulligan, 1987, p9) ، بەڵام وەکو زاراوە بۆ یەکەمجار لەلایەن جۆن ئۆستن بەکارهاتوە، دواتر لەلایەن قوتابییەکەی سیریل پەرەی پێدراوە.

کردە قسەییەکان تەنیا لە ڕستەدا بەدی ناکرێت، بەڵکو دەگونجێت تاکە وشەیەك ڕاپەڕاندنی کردەیەك بێت بەپێی بار و مەبەستی قسەکەر لە دەربڕیندا، هەروەها ئەو وشە و زاراوانەی لەکاتی یاریکردندا، بەکاردەهێنرێن. بۆ نموونە لە یاری شەترەنجدا چەند زاراوەیەك دەگوترێت، کە لەگەڵ دەربڕینیان چەند کردەیەك جێبەجێدەکرێت. وەك (کشمات)، بە دەربڕینی ئەم زاراوەیە گوێگر لە مەبەستی قسەکەر تێدەگات، کە لە یاریکردنەکەدا هەنگاوی بەرە و دۆڕان ناوە (ناز ئەکرەم، ٢٠١٣، ل٢٨). هەربۆیەشە ئۆستن لە کتێبەکەیدا وەکو ڕەخنەگرێکی بەهێزی سەردەمی خۆی دوو بیروباوەڕی بە تەسك هەژمارکرد، کە لەوکاتەدا دوو بنەمای سەرەکی بوون بۆ لێکدانەوەی زمان و واتا. ئۆستن پێی وابوو کە مەرج نییە هەموو گوتنێك تەنها وەسفکردنی بارێکی تایبەت بێت و مەبەست لێیەوە، تەنیا هەواڵێك بێت، بەڵکو قسەکەر لە دەربڕینی هەندێك گوتندا کارێك ئەنجامدەدات، کە بە کردەی بێ قسەکردن ناودەبرێت، کە ئەنجامی چالاک لە داواکاری یان مانای ئاماژەپێکراو لەلایەن کردەی قسەییەوە پێشکەشدەکرێت. بۆ نموونە ئەگەر کردەی قسەیی لە کارلێکێکدا پرسیارەکە بێت "ئایا خوێ هەیە؟" داواکارییە بێ قسەکردنەکە ئەوەیە کە "تکایە خوێکەم پێبدە." یان لانیکەم "ئارەزوو دەکەم خوێ بخەمە ناو خواردنەکەوە." چەمکی کردەی بێ قسەکردن ناوەندی چەمکی کردەی قسەییە. هەرچەندە چەندین بۆچوونی زانستی هەیە سەبارەت بە چۆنیەتی پێناسەکردنی 'کردەی قسەیی'، بەڵام هەندێک جۆری کردار هەن بەشێوەیەکی بەرفراوان وەک بێ قسەکردن وەرگیراون. نموونەی ئەم کردەوانە بە شێوەیەکی گشتی فەرمانەکان یان بەڵێنەکانن. بە بیری ئۆستن زمان ئامێری کردە جیاوازەکانە و ئەرکی

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

سەرەکی ڕاپەڕاندنی کارە. وەك: ڕاسپاردن، هەواڵ، هەڕەشەکردن، زانیاری گەیاندن، بەڵێندان، ... و چەندین ئەرك و مەبەستی تر، کە بە کردە قسەییەکان ناویان دەبات (حاتەم ولیا, ژیان عەبدوڵلا، ٢٠١٥، ل٥٠)، ئۆستن لە سەرەتادا دەیویست جۆرە ڕستەیەك دەستنیشان بکات، کە قسەکەر تەنیا شتێك ناڵێت، بەڵکو لەهەمان کاتدا کارێکیش ئەنجامدەدات. بۆ نموونە لەکاتی ناونانی منداڵێکدا کە دەڵێین:

- **ئەوا ئەو منداڵەم ناونا زین.**

ئەو دەربڕینە لە خۆیدا ئەنجامدانی کارەکەیە کە بریتییە لە ناونانی منداڵەکە.

هەروەها بە مەبەستی دڵنیابون لەوەی کە گوتنەکان ئەنجامدانی کردەیەک لەخۆبگرن، لەوبارەیەوە ئۆستن چەند مەرجێک دادەنێت، بۆئەوەی گوتنەکان ببنە کردەیی، مەرجەکانیش بریتین لەمانە:

1. پێویستە بارودۆخێکی لەبار و گونجاو فەراهەم بێت، بەشێوەیەک کاریگەری هەبێت و ئەو بارودۆخە بەکارهێنانی هەندێک دەربڕینی دیاریکراو لەلایەن چەند بەکارهێنەرێکی دیاریکراوەوە لەخۆبگرێت.
2. پێویست کەسەکان دیاریکراوبن و دۆخەکەش لەباربێت بۆ جێبەجێکردنی پرۆسەی ئەنجامدانی کردەیەک لەرێی ئاخاوتنەوە.
3. ئەنجامدانی کردە قسەییەکە بەشێوەیەکی ڕێک و لەلایەن هەموو بەشداربووانەوە بێت و هەموو لەو کردەیە بگەن، کە لە ڕێی ئاخاوتنەوە ئەنجامدراوە.
4. پێویستە کردە ئەنجامدراوەکە لەرێی ئاخاوتنەوە بەتەواوەتی جێبەجێبکرێت (دارا حمید، ٢٠١٢، ٥٤).

هەموو جۆرە پەیوەندییەکی زمانەوانی لە کردارە زمانەوانییەکان پێکهاتووە. پێشتر وا بیر دەکرایەوە کە یەکەی زۆر بنەڕەتی پەیوەندیکردن بریتییە لە وشە، هێما، ڕستە یان جۆرێک لە نیشانە لە هەموو ئەمانە، بەڵام ئەوە تیۆری کردەی قسەیی بوو کە پێشنیاری ئەوەی دەکرد کە بەرهەمهێنان یان دەرکردن ئەگەر وشە، هێما یەکە بنەڕەتییەکانی پەیوەندیکردن بن. ئەم دەرچوونە لە کاتی پرۆسەی ئەنجامدانی کردەی قسەییدا ڕوودەدات. مانای ئەم یەکە بنەڕەتیانە وەک بنەمای بونیادنانی لێکتێگەیشتنی یەکتر لە نێوان خەڵکدا سەیر دەکرا کە مەبەستیان پەیوەندیکردنە.

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەرپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

١-١: کردەی قسەیی لە شانۆدا

شانۆ ئەو ژانرە ئەدەبییەیە کە زیاتر لە بارودۆخی ژیانی ڕاستەقینە دەچێت. تا ڕادەیەکی زۆر لە دیالۆگ و ئاراستەکردنی شانۆیی. بەم شێوەیە ستالیستیکەکان ئەو بوارانەی شیکاری زمانەوانی بە باشترین شێوە بەکاردەهێنن و لەلایەن زماناسانەوە پەرەی پێدراوە بۆ وەسفکردنی کارلێکی ڕووبەڕوو و بۆ دەرخستنی مانا لە چوارچێوەدا. جگە لەوەش زمانی دیالۆگی دراماتیک هاوشێوەی زمانی ڕۆژانەی مرۆڤەکانە.

شانۆ بەرهەمێکە پڕە لە زمانی مەجازی کە پڕە لە مانای ئاماژەپێکراو. بێگومان مەبەست لە نووسینی شانۆ سەرقاڵکردنی خوێنەرە. بەڵام دەقێکی شانۆ دەتوانێت سەرچاوەی فێربوونی پراگماتیکیش بێت، کە دەوڵەمەند بێت بە دەربڕین. ئەم توێژینەوەیە یەکێکە لە لێکۆڵینەوە پراگماتیکەکان لەسەر دەقەکانی شانۆ. بە بەکارهێنانی تەکنیکەکانی شیکاری ناوەڕۆک. تیۆری کردەی قسەیی یەکێک لە پێوەرە چارەنووس سازەکان بۆ نیشاندانی ئەوەی کە ناتوانرێت شانۆنامەیەک وەک دەقێک بە مانای تەواوی وشەکە بیری لێبکرێتەوە، دابین دەکات بەرهەمهێنانی شانۆ. 'دەق' لێرەدا وەک کۆمەڵەیەکی دیاریکراو لە نیشانە ڕێکخراوەکان، زارەکی یان بە شێوەیەکی تر، پێناسە دەکرێت کە خوێنەر/بینەر ڕووبەڕووی دەبێتەوە و چاوەڕوان دەکرێت کۆدیان بۆ بکاتەوە. دەتوانرێت نیشانبدرێت، بە شوێنکەوتنی تیۆری کردەی قسەیی، کە شانۆنامەکان مەرجەکانی ئەم پێناسەیەی 'دەق' بەدی ناهێنن، بە تایبەتی بەهۆی شێوەی نادیار و ناکۆتایی ئەو نیشانە و گوتانەی کە چاوەڕوان دەکرێت خوێنەر کۆدیان بکاتەوە. جگە لەوەی ڕستەکان لە میدیای کۆتاییدا پێشکەشناکرێن- کە گوایە لەسەر شانۆ دەنگیان پێدەدرێت- زۆربەیان ئاماژە بەوە ناکەن کە بەشێکن لە چ جۆرە کردارێکی قسەکردن. تەنیا خوێنەرێکی بێهەڵوێست دەتوانێت وا دابنێت کە هەموو کردارەکانی قسەکردنی دیالۆگێک سروشتی و پێکهێنەرە. لە ڕاستیدا ڕەنگە هەمان ڕستە بۆ کردارە جیاوازەکانی قسەکردن بەکاربهێنرێت، ئەگەر ئاماژەی جیاوازی لەگەڵدا بێت. جگە لەوەش، تەنانەت ئەو کردارە قسەکردنانەی کە پێیان دەوترێت 'ڕوون'، بە نیشاندەری زارەکیی هێز، دەتوانن بە ئاسانی ماناکانیان بگۆڕدرێن بە یارمەتی نیشاندەری نازارەکی گونجاوی هێز. لە ئەنجامدا دەتوانرێت بڵێین کە نیشاندەری نازارەکیی هێز چارەنووس سازترین و متمانەپێکراوترین فاکتەری دیاریکردن و ناسینەوەی جۆری کردەی قسەیین کە

ڕستەیەکی زارەکی بەشێکە لێی. بە واتایەکی تر، بۆ هەر شانۆگەرییەکی دیاریکراو، هیچ ڕێگەیەک نییە بۆ دیاریکردنی بەو مانایەی سەرەوە، مەگەر لە ئاراستە قۆناغییەکاندا دیاری نەکرێت، سروشتی کردارەکانی قسەکردنی پێکهاتەیی دیالۆگەکەی. بۆیە شانۆنامەیەک هەمیشە ملکەچی لێکدانەوەیە، بەو مانایەی کە نیشانەدەری نازارەکیی هێز بۆ ڕستە چاپکراوەکانی ڕاستەقینەی دیالۆگەکە دیاریدەکات؛ واتە تیۆری کردەی قسەیی دەگاتە ئەو ئەنجامەی کە شانۆنامەیەک دەقێکی ناتەواوە لەبەرئەوەی لەگەڵ مەرجە ڕاستییەکانی 'دەق'دا ناگونجێت وەک لە سەرەوە پێشنیازکراوە. تەنیا نمایشێکی شانۆیی کردارە پێکهاتەییەکانی قسەکردنی دیالۆگەکە بە فۆڕمی دیاریکراو و کۆتایی خۆیان دەخاتە ڕوو؛ واتە، نابێتە ژێر لێکدانەوە لەسەر ئاستی گوتنەوە بە مانای کردنی هێز بە ڕوونی بۆیە تەنیا نمایشێک مەرجەکانی پێناسەی پێشووی 'دەق' بەدیدەهێنێت. لە هەمان کاتدا تیۆری کردەی قسەیی پێوەرەکانیش بۆ نیشاندانی ئەوەی کە نابێت دەرئەنجامی پێشوومان وەک ڕاستییەکی ڕەها وەربگیرێت، دابیندەکات. هەرچەندە زۆربەی هێزەکانی کردارەکانی قسەکردن لەلایەن قسەکەرەکانەوە (کارەکتەرەکان) بە شێوەیەکی زارەکی ئاماژەیان پێناکرێت، بەڵام بەگشتی شانۆنامەکان جۆرەکانی تری ئاماژەی زارەکی دەدەن، کە بەشێوەیەکی بەرچاو بژاردەکانی ئەکتەر و دەرهێنەران کەمدەکەنەوە لەکاتی لێکدانەوەی شانۆنامەیەکدا بەو مانایەی کە پێشتر باسمان کرد، هێز تەرخانکراوە بۆ کردارەکانی قسەکردن. ئەم نیشاندانە (ئیدیعایە) پشتگیری لە هەستی ئێمە دەکات، کە بەلایەنیکەم لە هەندێک جۆری شانۆنامەدا، زانیاری تەواو پێشکەشدەکرێت بۆ ئەوەی نیمچە 'خوێندنەوەی' شانۆنامەیەک ببێتە مەمکین بوون، وەک ئەوەی دەقێکی ڕاستەقینە بێت. بۆیە بەنیازین ئەوە نیشانبدەین، کە شانۆنامەکان یان سیناریۆی زارەکی، هەرچەندە ناتەواون، بەڵام ئەوەندە بێبەش نین کە تیۆری کردەی قسەیی ڕەنگە وامان لێکردبا باوەڕمان پێی هەبێت. جیاوازییەکی بنەڕەتی لە نێوان شیکاری کرداری قسەکردن لە چوارچێوەی شیکاری نمایشدا هەیە: لە نمایشێکدا کردارەکانی قسەکردن لەگەڵ نیشانەدەری نازارەکیی هێزدا دەبن و وەک نموونەی دیاریکراوی جۆرە دیاریکراوەکانی کردارەکان پێشکەشدەکرێن. لە بەرانبەردا لە دەقی شانۆگەرییەکدا نەک تەنیا نیشانەدەری نازارەکیی هێز نەماوە، بەڵکو بەزۆری نیشانەدەری زارەکیش نەماوە. هەر بەم مانایەیە کە شانۆنامەکان دەقی ناتەواون، بەو پێیەی بەبێ دیاریکردنی هێز، کردارەکانی قسەکردن بە ناڕوونی دەمێننەوە، لەسەر دۆخێکی 'پێش دەق'. بۆیە لە

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

کاتی 'خوێندنەوەی' شانۆنامەیەکدا، جا بۆ مەبەستی پیشەیی شانۆیی بێت یان لە پێناو شیکاریدا، ئەرکی خوێنەر بریتییە لە لێکدانەوەی کردەی ئاماژەپێنەکراو، واتە لە نێوان شتەکانی تردا هێزی ئەگەری بۆ کردەی قسەیی دابنێت کە لەگەڵ کردەی قسەییدا هاوئاهەنگن هەموو پێکهاتەکانی تری دەقی کۆتایی؛ واتە لەناو چەمکێکی دیاریکراوی جیهانی خەیاڵیدا (Eli Rozik, 1993, 117-118) .

ئەو ڕاستییەی کە شانۆ زمان و ڕەفتار پێکەوە تێکەڵدەکات، پێشەنگێک بۆ ناسنامەی کارەکتەرەکان لە ڕووی کردارەکانی قسەکردنەوە نیشاندەدات. بە لەبەرچاوگرتنی قسەکانی، کە "لە ڕێگەی ناسینی ئەو کردارەی مرۆڤەکان ئەنجامی دەدەن، مرۆڤ دەتوانێت شتەکان دەربارەی ئەوان و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانیان دەربکەوێت"، هیچ گومانێک ناهێڵێتەوە کە کردارەکانی قسەکردن ئاوێنەی قسەکەرانن. بۆیە کەسێک کە بە خووی کردەی قسەییی هەڕەشە ئەنجام دەدات، لەوانەیە وەک چەوسێنەرێک سەیر بکرێت، بە هەمان شێوە ناسینەوەی کردەکانی قسەکردن لە دەقێکدا بە دڵنیاییەوە هەندێک ئاماژە سەبارەت بە ناسنامەی کارەکتەرەکان نیشاندەدات. ئەمەش بەو مانایەیە کە هەر یەکدەنگییەک لە بەکارهێنانی کردارەکانی قسەکردندا بە دڵنیاییەوە هەندێک تێگەیشتن لە کارەکتەری دراماتیک ئاشکرادەکات (Hajir Mahmood, 2020, 207).

١-٢: پۆلێنکردن و جۆرەکانی کردە قسەییەکان:

یەکێك لە کێشەکانی تیۆری کردە قسەییەکان جیاکردنەوە و ناسین و پۆلێنکردنی جۆرەکانیەتی, بەڵام بەشێوەیەکی گشتی سەرچاوەکان ئاماژە بەدوو جۆر لە پۆلێنکردنی کردەی قسەیی دەکەن. پۆلێنکردنی (ئۆستن و سیریل)، کە هەر یەکەیان بە شێوەیەک کردە قسەییەکانییان دابەشکردووە.

کردەکانی قسەکردن لە جیهانی زماندا، ئێمە فۆڕمی جۆراوجۆری ڕستە بە هەموو ئەرکەکانیانەوە دەناسین. ئەو ئەرکەی کە ڕستەکە هەیەتی دەتوانرێت بە هەندێک تەنۆلکە یان نیشانە مۆرفۆلۆژییەکان نیشانەبکرێت. نیشاندانی ئەم ڕستانە لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر جیاوازە. پەیوەستە بە جۆری زمانەکە. ئەو ڕستانەی کە قسەیان لەسەر دەکرێت لە شێوەی ڕستەی ڕاگەیاندن، پرسیارکەر و فەرماندان(Yule, 1996:54; Huang, 2007:109) . ئەم سێ فۆڕمە بنەڕەتییەی ڕستە دەتوانرێت بە تایبەتی پەیوەندی بەو هێزە بێ قسەیەوە هەبێت کە لە هەریەکێک لەم ڕستانەدا هەیە. هێزی بێ قسەکردن لە پرسیاردا بریتییە لە خستنەڕوو یان دووپاتکردنەوەی شتێک (ڕاگەیەندراو)، پرسیارکردن

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

یان لێپرسینەوە و فەرمانکردن یان داواکردنە. بە واتایەکی تر، ڕستە ڕاگەیاندنەکان ئەو ڕستانەن کە هێزی بێ قسەی ڕوونکردنەوە یان ڕاگەیاندن و پێدانی زانیاری بە هاوبەشی قسەکردن لەخۆدەگرن. ڕستەی پرسیارکەر ئەو ڕستانەن کە هێزی بێ قسەکردن لەخۆدەگرن لە شێوەی پرسیارکردن لە شتێک لە هاوبەشی قسەکردن، لە کاتێکدا ڕستەی فەرمانی ئەو ڕستانەن کە بە هێزی بێ قسەکردن قسەیان پێدەکرێت لە پێدانی فەرمان یان داواکردن لە هاوبەشی قسەکردن شتێک بکات کە قسەکەر دەیەوێت. ئەم سێ فۆرمە ڕستەیە هەمیشە چالاکانە لە پەیوەندیکردندا بە هەر زمانێک بێت بەکاردەهێنرێن، بەڵام هەندێک جار هەندێک فۆڕمی ڕستە هەمیشە هێزی بێ قسەی گونجاویان نییە لەگەڵ فۆڕمی ڕستەکەدا کە بونیاددەنرێت. کاتێک فۆڕمی ڕستەکە بۆ دەربڕینی شتێک ڕاگەیەندراو بە هەمان شێوە یان بەپێی هێزی بێ قسەکردن بەکاردەهێنرێت، ئەوا قسەکردنەکە کردارێکی ڕاستەوخۆی قسەکردنە. لەم نێوەندەدا ئەگەر گوتەیەک بە شێوەیەکی جیاواز لە نێوان فۆڕمی ڕستەکە و هێزی بێ قسەی مەبەستداردا بگەیەنرێت، ئەوا کردەی قسەیی کردارێکی قسەکردنی ناڕاستەوخۆیە. بۆ نموونە فۆڕمی ڕستەکە پرسیارکەرە، بەڵام هێزی بێ قسەکردن فەرماندانە یان داوا لە هاوبەشی قسەکردن دەکات شتێک بکات. لەم ڕوونکردنەوە دەتوانرێت جەخت لەوە بکرێتەوە کە کردارە ڕاستەوخۆکانی قسەکردن کردارەکانی قسەکردنن کە لە نێوان فۆڕمی قسەکردن و مەبەستی وتارەکە. بەهۆی لێکچوونی نێوان فۆرم و مەبەستەوە، ئەم کردارە ڕاستەوخۆی قسەکردنە بۆ ڕوونکردنەوەی زیاتری مەبەستەکە دەوترێت. قسەکەر هەوڵدەدات خۆی لە بیسەر لە مانای قسەکانی بە هەڵە تێنەگات. بۆ نموونە بە ڕاستەوخۆ وتنی "ئەو پەنجەرە بکەرەوە!" بەگشتی قسەی ڕاستەوخۆ بەهۆی کاریگەریی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی نێوان قسەکەر و وەرگر بەکاردەهێنرێت، کە قسەکەر لە پێگەیەکی کۆمەڵایەتی باڵاتردایە و دەسەڵاتێکی دیاریکراوی هەیە. بۆ نموونە لە نێوان سەروو و ژێردەستەکان. بەڵام ئەو وتارەی کە پێشکەشدەکرێت جیاوازە ئەگەر وتاردەر میوان بێت، بۆیە بۆ ئەوەی چاوەڕێی کردنەوەی پەنجەرەی ماڵەکە بکرێت، قسەکەر مەیلی بەکارهێنانی فۆرمێکی تری دەربڕین دەبێت. بۆ نموونە بە وتنی "ئێرە گەرمە، هەوا نییە" یان "پەنجەرەکە شکاوە" وتاردەران کردەی قسەییی ناڕاستەوخۆ بەکاردەهێنن، چونکە خۆیان لەو هەڵوێستانە بەدوور دەگرن کە بێ ئەدەب دەربکەون، کە دەکرێت بەمشێوەیە کردەی قسەیی راستەوخۆ و ناراستەوخۆ بناسێنین:

١-٢-١: **کردەی قسەی ڕاستەوخۆ:**

هەرکات پێوەندییەکی ڕاستەوخۆ لەنێوان ڕۆنانی ڕستەکە و ئەرکەکەیدا هەبێت، ئەوە بەکردەی قسەیی ڕاستەوخۆ ناودەبرێ. ئەگەر ڕستەی هەواڵدان بۆ ڕوونکردنەوەیەك بەکاربێت لەم جۆرە کردەیەدایە (George Yule, 2000, P54). بۆ زیاتر روونکردنەوە ئەم نموونانە دەخەینەروو:

- **کاکە: گەورەم .. دەربارەی چەک و تفاق تا ئێستا، بەو ماوەیە کورتە خاچۆی کارامە بیست تۆپی درست کردووە (قەڵای دمدم، ٣١).**

لەم نموونەیەدا دەربڕینەکە رستەیەکی هەواڵیە و مەبەستی قسەکەر گەیاندنی زانیارییە، کە بەشێوەیەکی راستەوخۆ هەواڵەکەی گەیاندووە بە گوێگر.

- **بیرلێدەر: دەبێ دوو یاساوڵ لە دەوری بیرەکە دابنێیت، هەتا بە دادوەری ئاوەکە بەسەر خەڵکدا دابەش بکرێ. (شاری ئەوین، ٧٧).**

رستەیەکی فەرمانییە، کە قسەکەر داوا لە گوێگر دەکات کە ئەرکەکەی بەجێبهێنێت و مەبەستی کردە قسەییەکە داواکردنە، بەمەش دەبێتە کردەی قسەیی راستەوخۆ.

- **وەلی: بە ئەسپایی .. ئەوەتا .. لێرە ئاگریان کردووەتەوە .. جلکیان وشک کردووەتەوە. ئەها .. وەرن . تەماشا .. شوێن کەوشەکەی حەمەدۆک. ئاشکرا دیارە گەورەم.. لە پەنا ئەم شاخە خۆیان حەشارداوە (حەمەدۆک، ١٥٠).**

لەم نموونەیەدا مەبەستی کردە قسەییەکە گەیاندنی هەواڵ و زانیارییە بە گوێگران کە ئەمەش ئاشکراکردنی کەسایەتییەکی نێو دەقە شانۆییەکەیە، کە خۆی شاردۆتەوە. بەمەش کردە قسەییەکە کردەیەکی راستەوخۆیە.

- **دووەم: کامۆ ئەم شیعرە خۆشە هی کێیە؟**
کامۆ: شیعری رزگار رۆستەمی میدیایی.. (سێدارە، ١٩١).

لەم نموونەیەدا قسەکەر بە مەبەستی پرسیارکردن کردە قسەییەکەی دەربڕیوە بەمەش لەگەڵ مەرجی کردەی قسەی راستەوخۆدا دەگونجێ، لە بەرانبەردا گوێگر بەشێوەیەکی دروست و راستەوخۆ

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

وەڵامی قسەکەر دەداتەوە، لەگەڵ ئەوەشدا مەرج نییە لە کردەی قسەی راستەوخۆدا قسەکەر لە پرسیارکردندا چاوەڕوانی وەڵام بێت لەلایەن وەرگرەوە وەڵامی بدرێتەوە.

١-٢-٢: **کردەی قسەی ناڕاستەوخۆ:**

ئەو بارانە دەگرێتەوە کە مەبەستی قسەکەر بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ دەگاتە گوێگر. مەبەست لێی ئەوەیە، کە جیاوازییەك لەنێوان جۆری ڕستەکە و جۆری کردەی قسەیی دێتە ئاراوە، کە ڕێککەوتن لەنێوانیاندا نەبێت (محمد معروف فتاح، ٢٠١١، ل٢١١). ئەم نموونانەی خوارەوە روونکردنەوەی زیاتر دەخەنە بەردەست:

- **شالیار: خۆشەویستی رێکەوتە ... دوورنییە میرزادەیەک حەز لە کچە سەپانێک بکا و دەشکرێ شازادەیەک بە ئاگری شوانێک بسوتێ... (مەم و زین، ٢٥٨).**

لەم نموونەیەدا قسەکەر بەشێوەیەکی ناراستەوخۆ رێنمایی بە گوێگر دەدات، کە کارەکە بکات، چونکە خۆشەویستی نێوان دوو کەس مەرج نییە تەنیا لە هەمان ئاست و پێگەی کۆمەڵایەتیدابن بۆیە بە ناراستەوخۆ پێی رادەگەیەنێت کە کارەکەی هەڵە نییە و هەنگاو بۆ ئەو خۆشەویستییە بنێت، کە بۆ خوشکی میر هەیەتی.

- **خاچۆ: ئارەق هەیی، هەیی، ئارەق چەند قەرابە مایی؟**

محەمەد: وەڵڵا وەستا خاچۆ بەخۆت دەزانی من لەم کارگەیە توخنی دوو شت ناکەوم، یەکەم بارووت، دووەم ئارەق .. یەکەمیان دەوتم دەسوتێنێ، دووەمیش هەناوم (قەڵای دمدم، ٤٥).

لەم نموونەیەدا قسەکەر بەشێوەی پرس گوتنەکەی دەربڕیوە، بەڵام مەبەستی قسەکەر لە پرسیارکردن بەدەستهێنانی وەڵامی پرسیارەکە نییە، بەڵکو مەبەست لێی داواکردنە، کە بەشێوەیەکی ناراستەوخۆ داوای ئارەقی لێدەکات بۆ خواردنەوە، چونکە ئارەقی نەماوە. گوێگریش لە مەبەستی قسەکەر دەگات بەپێی ئەو دەوروبەرەی کە تیایدا بە کارهاتووە و یەکتر دەناسن و ئاگاداری بارودۆخی یەکترن.

- **بیرلێدەر: کوڕی خۆم جەرگم، ئازایەتی بێ هۆشمەندی بایەخی نییە، خۆ کوشتنە. (شاری ئەوین، ٧٤).**

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

لەم نموونەیەشدا قسەکەر بەشێوەیەکی ناراستەوخۆ لەڕێگەی ئامۆژگاریکردنەوە گوتنەکەی دەربڕیوە و ئاراستەی گوێگری کردووە بەوەی کە دەبێت بە شێوەیەکی دانایانە و هۆشمەندانەوە رووبەرووی ئەژدیها ببتەوە نەک بێپلان و بێ ئاگایی.

- **کچەکە: خۆشەویستان .. ئازیزان .. من گیروگرفتێکم هەیە .. هەرچەندە زۆر قوڵ و ئاڵۆز نییە تا مرۆڤ نەتوانێ بریارێکی لەسەر بدا، یان نەتوانێ ئەنجامێکی لێ وەچەنگ بهێنێ، بەڵام دەبێ، بەڵکو بە پێویستی دەزانم ڕای ئێوەی بەرێز وەرگرم (پیلان، ٥٦٧).**

قسەکەر لەم گوتنەیدا بەشێوەی ڕوونکردنەوە و ئاگادارکردنەوە کردە قسەییەکانی بەشێوەیەکی ناراستەوخۆ دەربڕیوە، کە مەبەست لێی داواکردنی یارمەتییە لە وەرگران.

١-٣: جۆرەکانی کردە قسەییەکان The Types of The Speech Acts

یەکێک لە گرفتەکانی تیۆری کردە قسەییەکان، بریتییە لە جیاکردنەوە و پۆلێنکردنی جۆری کردەکان. هەر کردەیەکی قسەیی بە مەبەستێک بەکاردێت. کردەکان پەیوەست نین بە توانستی ڕستەیی، بەڵکو پەیوەستن بە توانای گەیاندنەوە. ئەمە وای کردوە، کە پۆلێنی جیاواز بۆ کردەکان بکرێت. دوو جۆر پۆلێنی باو هەیە، کە بە پۆلێنی "ئوستن و سیریل" ناسراون. بە کردەی قسەیی ڕاستەوخۆ دادەنرێن، چونکە ڕاستەوخۆ کاری ڕاپەڕاندنی ئاشکرایان تێدایە.

١-٣-١: پۆلێنی ئوستن

یەکەم سەرهەڵدانی تیۆری کردە قسەییەکان، بۆ وانەکانی ئوستن دەگەڕێتەوە، ئوستن ڕوونی کردووەتەوە (چۆن کردەکان لەڕێگەی گوتنەکانەوە ئەنجامدەدرێن) (جرهارد هلّبش: ٢٠٠٧: ٢٧١). ئوستن کردەکانی قسەکردنی لەسەر بنەمای ڕۆڵە بەدەستهاتووەکان بە سەر پێنج جۆردا دابەش کردووە، بەم شێوەیەی خوارەوە:

١. **کردەی بریاردان Verdictives**: ئەو کردانە دەگرێتەوە، کە ناوەرۆکی بریاردان لەسەر شتێک، کەسێک یان دیاردەیەک لەخۆدەگرن. بریتییە لە هەموو کردارێک کە نیشاندەری حوکمێکە کە لەلایەن

ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

ناوبژیوانێکەوە دەرچووە، کە پێویستە بریاردەر خاوەن دەسەڵات بێت، تا بتوانێت بریار لەسەر شتەکان بدات، ئەو بریارانەش زیاتر کردەکانی 'پلەبەخشین، بریاردەرکردن، ناونان، هەلبژاردن، دامەزراندن، سزادان، بەخشین، ...' دەگرێتەوە، بەڵام مەرج نییە بڕیاری کۆتایی بن، بەڵکو ڕێژەیی و گریمانەییە، وەکو کردەکانی 'هەڵسەنگاندن، نرخاندن، بیرکردنەوە ... هتد'.

- **قسەیەک هەیە دەمەوێ لای تۆ بدرکێنم، من بۆ یەکەم جارە ئەو قسەیە دەکەم، هەرگیزا و هەرگیز لە دەمم دەرنەپەڕیوە، بەڵام ئەم جارە تەواو .. دەبێ قسەکە بکەم . ئەگینا لای دوژمنێک دەردەپەڕێ (ئالوگوڕ، ٤٠٩).**

ناوەڕۆکی ئەم دەربڕینە دانپێدانان لەخۆ دەگرێت، بەوەی کە قسەکەر دان بەشتێک دادەنێت کە پێشتر هەرگیز ئەم وتەیەی دەرنەبڕیوە.

- **عەبدی: تۆ دمۆر و سەرەخۆری .. دەبایە هەر لە گوندی دەرت کەم، بەڵام لەبەر لۆمەی خەڵکی و لە ترسی .. لە ترسی خوای .. قەیناکە .. (حەمەدۆک، ١١٥).**

لەم دەربڕینەدا قسەکەر گوێگر هەڵدەسەنگێنێ بەوەی کە کەسێکی شوومە، مانەوەی لەلایان دەبێتە هۆی بەدبەختی و چارە ڕەشی بۆ دانیشتوان، بەڵام وەک ئاماژەی پێدەدا لەبەرخاتری خوا لە گوند وەدەری نانێ، کە دەکرێ واتا پراگماتیکیەکەی ئەم رستەیە ئەم واتایانە بدات بەپێی دەوروبەرە جیاوازەکان (ئاگادارکردنەوە، هەڕەشە، هەواڵدان، هەست دەربڕین، ترسان لەخوا، ...).

- **عەبدی: کەواتە بیخۆ .. کوا ئەم دارەم بدەنێ .. 'بە دارێک هەتا شل دەبێ لە ڕەعنا دەدا حەمەد دەیەوێ دایکی دوورخاتەوە، عبدی پیلی ئەویش دەگرێ و فڕێی دەدا' وەسمان .. ئەم هەتیوە بیژووە بەرنە ئاقار پاش کوتانێکی چەور لە دارێکی ببەستن و وەرنەوە بەڵکو ئەمیش گورگ دەیخوات ... (حەمەدۆک، ١١٥).**

هەر لەم نموونەیەدا قسەکەر بڕیاری داوە بە گوێگر کە سزای ئەو کەسە بدەن، ناوەڕۆکی کردە قسەییەکە بڕیاردان و سزادان لەخۆدەگرێت، کە دەکرێت بەپێی دەوروبەری جیاواز واتای پراگماتیکی جیا لەخۆ بگرێت وەک (کردەی هەرەشە، جنێو، فەرمانکردن، ...).

- **زین: لەمن مەترسە، ها، بڕیار .. من پەیمانم داوە بەتۆ، تا مای من ژیاوم .. کە مردی پاش تۆ مراوم .. (مەم و زین، ٢٧٥).**

قسەکەر لەم گوتنەدا بڕیاری ئەوەی داوە کە تەنیا بۆ ئەو دەبێت، بەڵام بەپێی دەوروبەری جیاواز واتا پراگماتیکییەکەی دەکرێت ئەم واتایانە لەخۆ بگرێت (ئاگادارکردنەوە، بەڵێندان، بڕیاردان، پەیماندان، ...).

٢. **فەرمانکردن Executives:** ئەم پۆلە لە کردارەکان بەکارهێنانی دەسەڵاتە، مافەکان یان کاریگەرییەکانی وەک ڕێکخستن، تەرخانکردن، دەرکردن. ئەم جۆرەیان قسەکەر لە ڕێگەی دەربڕینەکانیەوە وا دەکات گوێگر شتێك بکات. ئەو کردە قسەییانە ئەوە دەردەبڕێ کە قسەکەر دەیەوێ فرماندان، پێشنیارکردن. دەتوانن بەشێوەی ئەرێ یان نەرێ بەکاربێن (George Yule, 2000, P53).

- **حەمە: نەکەی لە ڕای خوای .. ئەگەر تەقەشت کرد بە دەمانچەی نەبێت (گێچەڵەکانی حەمە وەی وەی، ٣٣٣).**
- **ئەکتەر: ئۆهـ خوایە لە گوناهم خۆشبی .. من کردم تۆ مەیکە (چەپکێ گوڵ، ٤٣٩).**

لەم دوو نموونەیەدا قسەکەر لەڕێگەی کردەی داواکردنەوە پەنای بردۆتە بەر کردەی پارانەوەو بە جۆرێک لە ڕستەی یەکەمدا قسەکەر داوا لە گوێگر دەکات ئەگەر تەقەشی لێدەکات، بەڵام بە دەمانچە نەبێت، بەڵام لە ڕستەی دواتر قسەکەر بەهۆی هەڵەیەک یان گوناحێکەوە داوا لە خوا دەکات و دەپاڕێتەوە کە لێی خۆشبێت، بەپێی دەوروبەری پراگماتیکی دەکرێت ئەم واتایانە لەخۆ بگرێت (داواکردن، پارانەوە، پۆزشهێنانەوە، توانج، گاڵتەکردن، ...).

- **ڕاوکەر: باشترین چارە ئەوەیە بەرەو نزیکترین دێ بڕۆین (هاوکاری، ٤٤٦).**
- **خانزادی سۆران: لە لەشکری بپرسن .. دەرمانی دەرد لای ئەوە .. ئەوەی ژیانی دەوێ، لە لەشکری مردوو بپرسێ، ئەوەی وەڵامی دەوێ لە لەشکری بێ زمان بپرسێ (خانزادێکی تر، ٤٦٠).**

لەم دوو نموونەیەشدا قسەکەر لە ڕێگەی کردەی فەرمانکردن و داواکردنەوە پێشنیاز بۆ گوێگر دەکات، واتە کردە قسەییەکان بە مەبەستی پێشنیازکردن دەربڕاون.

- **گەورەم ... داوات لێ دەکەم بەناوی خۆم و خنکاوەکانی ئەم شارە .. داوات لێ دەکەم بەڵکو تکات لێ دەکەم، لەسەر زەوییەکەی من بیرێک لێ دەیت ... (شاری ئەوین، ٧٦).**

ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

ئەم نموونەیەش ناوەرۆکی فەرمانکردن لەخۆ دەگرێت، بە مەبەستی داواکردن کردە قسەییەکە دەربڕاوە، کە تیایدا داوا لە بیرلێدەر دەکات لەسەر زەوی ئەو بیر لێبدات بۆئەوەی خەڵکەکە لە تینوێتیان نەخنکێن و رزگاریان بکات، بەپێی دەوروبەریش واتای پراگماتیکی جیا لەخۆدەگرێت وەک (پارانەوە، داواکردن، تکاکردن، ..).

- **جەندرمە[٢]: دەبێ ئێوەش ئێرە چۆل بکەن .. خێرا .. (سێدارە، ١٨٦).**
- **میر: بەکر ... بڕۆن نزیکترین مەلا بانگ بکە (مەم و زین، ٢٨٦).**

ئەم دەربڕینانەش ناوەڕۆکی فەرمانکردن لەخۆدەگرن و کردەی قسەیی فەرمانکردنە بەوەی کە قسەکەر فەرمان بە گوێگر دەکات بۆ کردنی کارێک، کە قسەکەر لەلایەنی کۆمەڵایەتییەوە پلەو پایەی لە گوێگر بەرزترە.

٣. کردەی پەیماندان Commisives: بریتییە لە هەموو کردارێک کە قسەکەر تیایدا بەڵێنێک یان پەیمانێک دەربڕێت بۆ ئەنجامدانی کارێک واتە ئەو کردانەن کە قسەکەر پەیوەست بە ئەنجامدانی کارێک دەکات وەک کردەکانی: پەیماندان، بەڵێندان، گرێبەست، ڕێککەوتن، گرەوکردن، قبوڵکردن، پابەندبوون ...هتد).

- **ئاغا: پاشای دادپەروەر ئەگەر سەرکەوتم کچەکەتم پێشکەش دەکەی؟**
  پاشا: پێشکێش (شاری ئەوین، ٩٧).
- **هەموو: لەپێناو زیاتر یەکگرتن لەناو دەبەین هۆی مردن (شاری ئەوین، ١٠٢).**

لەم دەربڕینانەدا قسەکەر لەرێگەی کردەی قسەیی پەیماندانەوە، کردەی بەڵێندان پەیرەو دەکات و پەیمان دەدات کە کارەکە بکات لە داهاتوودا.

- **عەبدی: بەو خوایە کە لە موویەک لە کلکی گا جووتەکانم کەم بێتەوە، کەوڵی دەکەم ئێسقانی بە باگوردان وردو هەراش دەکەم (حەمەدۆک، ١٠٩).**

لەم نموونەیەدا قسەکەر لەڕێگەی کردەی قسەیی پەیماندانەوە کردەی سوێندخواردنی دەربڕیوە و لەم رێگەیەوە گوێگر ئاگاداردەکاتەوە، کە ئەگەر شتێک بەسەر گاجووتەکانی هاتبێت هەرەشەی کوشتن دەکات بەسەر ئەنجامدەری کردەکە.

- **دێهاتی[١]: کوڕە ئاخر .. دڵداری شتی تر نییە بڕوا ناکەم حەمەد بێدەنگ بێ ..**

دێهاتی[٢]: حەمەدیش گەورە بوە و چاوی کراوەتەوە ..

دێهاتی[١]: من دەڵێم کیژە هەڵدەگرێ دەشبینی ..

دێهاتی[٢]: ئاخر بۆ کوێی دەبات .. (حەمەدۆک، ١٤١).

لەم دەربڕینانەی نێوان قسەکەر و گوێگر دەردەکەوێت کە گرەو دەکەن لەسەر شتێک و بابەتێک هەیە کە قسەی لەسەر بکەن ئەویش هەڵگرتنی کچێکە لەلایەن دڵدارەکەیەوە، کە لە کۆتایی گرەوەکەدا یەکێکیان سەردەکەوێت و لایەنەکەی تر دەدۆڕێت، کە ئەمەش یەکێکە لە مەرجەکانی کردەی گرەوکردن.

- **سەلمان: ئیشمان کرد بزانە رۆڵە .. من ئەگەر دڵنیا نەبام لەوەی کە کارێکی چاکت کردووە . . ئەگەر جگە لە عەبدی هەر زەلامێکی ترت ئازار دابا خۆم رادەستی جەندرمەم دەکردی (حەمەدۆک، ١٥٣).**

ناوەرۆکی ئەم گوتنەش کردەی پەیماندان لەخۆ دەگرێت کە قسەکەر لەرێگەی دەربرینەکانیەوە بەوە ڕازی بووە و قبوڵیکردووە کە لەلایەن گوێگر کراوە و بۆشی ڕوون دەکاتەوە هەرچەندە کارەکەی هەڵەیە بەرانبەر بە مرۆڤایەتی، بەڵام لەبەرئەوەی بۆ رزگاربوونی دانیشتوانی گوندێک ئەم کارەی ئەنجامداوە قبوڵی ئەم کردەیە دەکات و کردەی پەیمان و بەڵێندان جێبەجێ دەکات.

٤. کردەی ڕەوشت Behabitive دەربڕینی هەست: هەموو ئەو کردانە دەگرێتەوە کە لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکاندا ئەنجامدەدرێن، ئەو جۆرە کردانە هەستی قسەکەر لەبارەی جیهانی دەرەوە دەردەبڕن ئەزموونی قسەکەر دەخاتەڕوو. وەك (شادی، ئازار، خەم, چێژ، سەردانکردن، سوپاسکردن، پیرۆزبایی، سەرەخۆشیکردن و ... هتد).

- **بیرلێدەر: ... خەڵک ناچارە شت بخوا، بخواتەوە .. بە نا دڵی بێچارەیی ناپەسەندمان کردە ڕەوا .. کەچی ئەی خۆپەرستەکان ئەی بێچووە ئەژدیهاکان، بەهۆی لێدانی یەکتری هەی لەرێی خوا خەڵکتان کوشت ئەوە ئیشە ئێوە دەیکەن؟ بەهۆی لێدانی یەکتری بەبێ ئاگا بازاڕی خۆتان چۆڵ دەکەن (شاری ئەوین، ٩٣).**
- **رووتە: چەند فەرمانم دا ئەم وتەیە بەکارمەهێنن لە فەرهەنگدا بیسڕنەوە (قەل و رووتە، ٥٣٧).**

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەرپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

ناوەرۆکی ئەم گوتنانە کردەی ڕەوشت لەخۆدەگرن، کە قسەکەر لەڕێگەی دەربڕینی کردەی هەست، توورەبوونی خۆی دەردەبڕیت.

- **خ.س: ئێرە ... بەداخەوە، تکایە بمبورە چەند تاوێ لەبیرم کردی .. ئەی خواوەندی هۆش .. من حەز لە دووبارەکردنەوەی شتی پروپوچ ناکەم (نەفرەتلێکراو، ٤٦٧).**

ئەم گوتنەش بە مەبەستی پۆزشهێنانەوە دەربڕاوە، قسەکەر داوای لێبوردن لە گوێگر دەکات بەرانبەر بەو فەرامۆشکردنەی کە کردوویەتی.

- **شیتە: 'هەست دەکا کلکی قرتاوە، شەرمەزار دەبێ و لە تاوان دەگریەت' ئەی هاوار .. خەڵکینە .. ئابڕووم چوو .. شەرمەزار بووم (مەیمون و دارتاش، ٤٨١).**

لەم نموونەیەدا قسەکەر بەهۆی نەمانی کلکی هەست بە شەرمەزاری دەکات.

- **رووتە: زۆر سوپاس مام دێوانە .. لە کاتێکی چاکا بە فریام کەوتی (قەل و رووتە ٤٩٢).**
- **کاکە: زۆر زۆر ئافەرین خوشکی بەرێز دیارە کورد دایکی وەکو تۆی هەیە بۆیە هەمووکات سەربەرز و نەبەزە (قەڵای دمدم، ٤٢).**

ناوەرۆکی ئەم دەربڕینانەش سوپاسکردن لەخۆدەگرن، کە یەکێکە لە کردە قسەییەکانی رەوشت، کە قسەکەر بەرانبەر کردنی کارێک لەلایەن گوێگرەوە هەستی سوپاسگوزاری دەردەبڕێت.

- **رزگار: وەک سەگ درۆ دەکات، ئەم دڕندانە کەی بیروباوەڕیان هەیە هەتا شەڕی لەسەر بکەن! ئەم ساختەچیانە بیروباوەڕ و ئاین و رەوشت و یاسا و یەک پارچەیی وڵات دەکەنە پەردە و خیانەت درۆ و سامانیان لە پەنایدا دەشارنەوە (سێدارە، ٢٠٢).**
- **چوارەم: خوێڕی تۆ ئێمە بە چی تێدەگەی!؟ (سێدارە، ١٩٢).**

ناوەرۆکی ئەم گوتنانەش کردەی قسەیی ڕەوشت لەخۆدەگرێت، کە قسەکەر لەڕێگەی جنێودان هەستی خۆی دەردەبڕێت بەرانبەر بە دەوروبەرەکە و گوێگر لەدوای کردنی کارێکی نارەوا کە بویتە هۆی ئەوەی قسەکەر بەمشێوەیە هەستی جنێودان دەربڕێت.

٥. کردەکانی ڕوونکردنەوە Expositives: هەموو کردارێکە کە دەکرێت بۆ ڕوونکردنەوەی ڕوانگەیەک یان دەربڕینی بۆچوونێک و ئاماژەدان بە ئارگۆمێنتێک لەخۆ بگرێت، وەک: دانپێدانان،

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

وەڵامدانەوە، سەلماندن، گریمانەکردن، گومانکردن، پرسیارکردن، ڕازیبوون، پشتڕاستکردنەوە، ڕەتکردنەوە، وەڵامدانەوە، ڕوونکردنەوە...هتد (محمود أحمد نحلة، ٢٠٠٦، ٢٥)، (هلێش: ٢٠٠٧:٢٧٨).

- **کامۆ: من لەمەولا بە قسەت ناکەم.**
رزگار: ئەی بە قسەی کێ دەکەی؟
کامۆ: کتێبەکانت، بە قسەی کتێبەکانت دەکەم.
رزگار: کامۆ من زمان و دڵم وەک یەکە (سێدارە، ١٨٧).

ئەم دەربڕینانەی خراونەتەڕوو گفتوگۆیەکی ئاساییە لەنێوان دوو هاوڕێدا، کە ناوەڕۆکی کردەی ڕوونکردنەوە لەخۆدەگرێت و یەکێکە لە پێوەرەکانی کردەی قسەیی.

- **کابرا: وادیارە رزگار نایەت .. !**
بایز: نا قوربان هەر دێت، بەڵام دەشێ هەندێ دوابکەوێ ... (سێدارە، ١٩٣).

لەم گوتنەدا قسەکەر بە گومانەوە کردە قسەییەکەی دەربڕیوە، کە ناوەڕۆکی کردەی قسەیی ڕوونکردنەوە دەگەیێنێت، بەڵام گوێگر لە بەرانبەردا دڵنیای دەکاتەوە کە دێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ڕوونکردنەوە دەدات بەوەی ڕەنگە دوابکەوێت، کە ئەمەش خۆی لەخۆیدا دەربڕینی گومانە.

- **کچەکە: قوربان غەڵەتە، ئەو گوندە و گوندەکەی تر هەریەک گوندە .. من منداڵی ئەو ناوچەیەم .. هیچکات ئەمبەر و ئەوبەری ڕووبارەکەمان بە دوو گوند نەزانیوە .. (پیلان، ٥٩١).**

ناوەڕۆکی ئەم گوتنەش کردەی قسەیی ڕوونکردنەوە دەگرێتەوە، لەم دەربڕینەدا قسەکەر بەرپەرچی قسەکان دەداتەوە و بۆیان ڕووندەکاتەوە کە جیاوازی نییە لەنێوان هەردوو گوندەکە و یەک پارچەن.

- **شالیار: چاکتر وایە دوو دوو بێنە ژوورەوە، چونکە قەرەباڵغی دوورنییە سەری پڕ فەلسەفە و سەرتان بیەشێنێ (قول و رووتە، ٥٢١).**

لەم نموونەیەدا قسەکەر بە پێشنیازکردن کردەی قسەیی ڕوونکردنەوەی پەیڕەوکردووە، بەوەی شالیار پێشنیاز بۆ پاشا دەکات کە دوو دوو چاوی بە خەڵک بکەوێت تا نەبێتە هۆی بێزاری و ماندوو

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

بوونی پاشا، کە دەکرێت بەپێی دەوروبەری جیاواز واتای پراگماتیکی جیاوازیش لەخۆ بگرێت وەک (داواکردن، پێشنیازکردن، ڕوونکردنەوە، ئاگاداربوون، ...).

سەبارەت بەو پۆلێنکردنەی کە ئۆستن بۆ کردە قسەییەکان کردوویەتی، بۆچوونی وایە کە کردەی بڕیاردان "بریتیە: لە دەسەڵات و حوکمکردن، کردەی فەرمانکردن بریتیە: لە بەکارهێنانی دەسەڵات و کردەی پەیوەستبوون بریتیە: لە پابەندبوون، کردەی ڕەوشت و ڕەفتاریش بریتیە: لە هەڵوێست وەرگرتن، هەروەها کردەی ڕوونکردنەوەش بریتیە: لە وەسفکردن و خستنەڕووی هۆکارەکان و پێویستی بەردەوامبون" (دارا حەمید، ٢٠١٢، ل٩٠).

١-٣-٢: پۆلێنی سیریل

سیریل بۆچوونەکانی ئوستنی فراوانکرد، کە لە کتێبەکەی بەناوی (The Speech Acts)دا خستییە ڕوو. کە بە دووەم کار دادەنرێت دوای ئۆستن، لەسەر جولەی تیۆری کردە قسەییەکان و بە تەواوکەری کارەکەی ئۆستن دادەنرێت، کە زیاتر هەڵوەستەی لەسەر بکرێت. جۆری کردە قسەییەکان پەیوەستن بەو کردانەی کە بۆ دەربڕین بەکاردێن. ئەمەش دەبێتە هۆی دیاریکردنی سیمای واتایی کردارەکان لەڕێگەی پێوەندی کردەکانەوە، بە بۆچوونی ئەم تیۆرە کاتێک کە قسەکەر قسە دەکات خۆی لە خۆیدا شتێک ڕادەگەینێت یان داواکارییەکی هەیە یان هەر جۆرێکیتری کردەی قسەیی (سیریل، ١٩٦٩، ل٣٦). ئەگەرچی مەرج نییە هەموو سیمایەکی واتایی ببێتە دەرخستنی جیاوازی نێوان جۆری کردەی قسەیی. دوای پۆلێنکردنەکەی ئۆستن، سیریل بە هەمان شێوە کردەکانی بۆ پێنج جۆر دابەشکردووە، بەم شێوەیە:

1 . کردەی نواندن Representatives:

قسەکەر لەم جۆرە کردەیەدا، بارێک دەنوێنێت و وای پێشاندەدات، کە کەشێکی ئارام یان نائارام لە ئارادایە. جا ئەم نواندنە ڕاست بێت یان ناڕاست. خاڵی سەرەکی وردەکارییەکانی بەشی نواندنە، پێسپاردنی پلەی جیاوازە بە کەسی قسەکەر بۆ بوونی بەشێک لەو حاڵەتە، نواندنیش حاڵەتێکە لە لایەن قسەکەرەوە. ئەم جۆرە گەیاندن و وازهێنان و ڕوونکردنەوە ... دەگرێتەوە. گوتەکان لەسەر

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەرپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

بنەمای تێبینی قسەکەر بۆ هەندێک شت بەرهەمدەهێنرێن پاشان بەدوایدا بە خستنەڕووی ڕاستی یان بۆچوونەکە لەسەر بنەمای تێبینییەکە. کاتێک کەسێک دەڵێت" ئەو کچە جوانە"، قسەکەر دەتوانێت بە پشتبەستن بە ڕاستییەکە ڕستەکە بخاتەڕوو یان تەنها بۆچوونی خۆی سەبارەت بە باری جەستەیی کەسێک بدات. نوێنەرایەتیکردنی جیهان بەو شێوەیەی کە خۆی پێی وایە. بۆ نموونە کاتێک کەسێک دەڵێت "زەوی تەختە"، ئەوە نوێنەرایەتی قسەکانی قسەکەر دەکات سەبارەت بە زەوی. قسەکەر بۆچوونی هەیە کە زەوی تەختە. نوێنەرانی کردەی قسەیی دەتوانرێت بە هەندێک کردارەکانی قسەکردن بە کردار تێبینی بکرێت، وەک: بیرخستنەوە، گێڕانەوە، جەختکردنەوە، ئینکاری، ڕاستکردنەوە، دەوڵەت، پێشبینیکردن، ڕاپۆرتکردن، وەسفکردن، ئاگادارکردنەوە، پێداگریکردن، ...

- **حەمەد: ئەو دووە پیاوی عوسمانین .. بێ فەرمانی سوڵتان هەنگاوێک نانێن چەلاوخۆرن. بەڕای من شاوێردی میری لوڕستان تەخسیر ناکات (قەڵای دمدم، ٢٣).**

قسەکەر لەم دربڕینەدا راوبۆچوونی خۆی دەربڕیوە بەرانبەر بە پیاوەکانی عوسمانی و هەڵیسەنگاندوون بەوەی کەوا کەسی خراپن و بێ فەرمانی گەورەکەیان ناکەن، ڕای وایە کە لە خراپەکاریشدا تەخسیری ناکەن. بەمەش قسەکەر کردەی قسەیی نواندنی پەیرەوکردووە بە بەکارهێنانی پێوەری هەڵسەنگاندن.

- **ئاغا: ئەی دانشتوانی شارە دێرینەکەی ئەوین، خۆشەویستەکانم .. من وەکو خۆشتان چاک دڵنیام بەردەوام لە پێناو بەرژەوەندی و سەرفرازی ئێوەی بەرێز درێغیم نەکردووە، چاندجار پێی گوتوومە .. ئەوەی هەژارە شەرم نەکا .. بێ یەک و دوو، پارەم لێ داوا کات، گەر ئێوە نەبونایەم هەرگیز نەدەبوومە ئەو پیاوەی .. (شاری ئەوین، ٧٥).**

قسەکەر لەم نموونەیەدا لەڕێگەی کردەی قسەیی نواندنەوە ئەوە بیر خەڵکەکە دەخاتەوە کە لە پێناو خەڵک هەموو کارێکی ئەنجامداوە، بەپێی دەوروبەرە جیاوازەکانیش واتای پراگماتیکی جیاواز دەدات وەک (داواکردن، ستایشکردن، بیرخستنەوە، ئاگادارکردنەوە، ...).

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

- **حەمەد: ئاخ مام سەلمان با بۆت باس بکەم .. کە باوکم مرد .. عەبدی خان .. دار و نەداری لێ سەندین .. ئەگەر دایکیشم قسەیەکی بکردایە .. دارکاری دەکرد (حەمەدۆک، ١١٥).**

مەبەست و ناوەرۆکی ئەم گوتنە کردەی قسەیی روونکردنەوە لەخۆدەگرێت، کە قسەکەر لەڕێگەی گێڕانەوەی ئەو رووداوانەی بەسەریدا هاتووە کردە قسەییەکەی دەربڕیوە.

- **مەم: هەڵبەتە ... نەتەوەی ئێمە شەیدای ئاشتی و ئاسایشە .. خاکمان کانگای پیت و بەرەکەتە، هەموو شتێک لەم کوردستانە بانگی خۆشەویستی دەکا ... ئەگەر ئەو ئازارە ژەهراویانەی دوژمن نەبێت، ئێمە یەک حەیران و لاوک بە هەزاران دەستکەوتی نابەجێ ناگۆڕینەوە (مەم و زین، ٢٥٧).**

ناوەرۆکی ئەم گوتنە کردەی قسەیی روونکردنەوە لەخۆ دەگرێت، کە قسەکەر لەڕێگەی گوتنەکانیدا کردەی قسەیی وەسفکردنی دەربڕیوە بەرانبەر بە خاک و نشتیمانەکەی و بەشێوەیەکی جوان و باش وەسفی کوردستان دەکات، لەگەڵ ئەوەشدا ئەو کۆسپ و نەهامەتیانە دەخاتەڕوو کە بەسەر کوردستاندا هاتووە.

2 . کردەی ئاراستەکردن Directives:

لەم جۆرە کردەیەدا قسەکەر وا لە گوێگر دەکات کردارێک بکات. وەک داواکاری، فەرمانەکان، ئامۆژگاری، خاڵی ڕوونکراوەی قسەکەر پێکدێنێت، لە هەوڵدان لەلایەن کەسی قسەکەر بۆئەوەی وا لە گوێگر بکات کارێک ئەنجامبدات (سجاد عیسام، ٢٠١٧، ل١٠).

- **شالیار: تەمەنی درێژ و ئەزمون وای فێرکردووم، مادامەکی دوژمن راستەوخۆ، بە فرتوفێڵ دەگاتە نیازە پیس و چەپەڵەکانی. بۆ من بە هەمان چەک خۆمی لێ رزگار نەکەم؟ ئەگەر تۆ خۆت کردە بەچکە رێوی، خۆم دەکەمە پیرە رێوی، خۆت کردە پڵنگ من شێر، بۆیتە هاورێم براتم .. (مەم و زین، ٢٥٧).**

ناوەرۆک و مەبەستی ئەم گوتنە کردەی ئاراستەکردن دەگرێتەخۆ، کە لەڕێگەی کردەی ئامۆژگاریکردنەوە کردە قسەییەکە دەربڕدراوە تیایدا قسەکەر ئامۆژگاری گوێگر دەکات بەشێوەیەکی ناراستەوخۆ و بەپێی ئەزموونی ژیانی خۆی، داوای لێدەکات کە خۆی بپارێزێت لە کەسانی خراپ. هەروەها پێی رادەگەیەنێت کە چۆن رەفتاریان لەگەڵدا کرد ئەویش بەهەمان شێوە بێت لە گەڵیاندا.

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەرپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

- **حەمە: وەستا لە راهی خوای لە برسان دەمرم (گێچەڵەکانی حەمە وەی وەی، ٣٤٤).**
- **رەعنا: ئۆهـ خوای گەورە .. ئەوەی دڵی ئاشقە رووتان دەسوتێنێ بکەوێتە ئاگری بە ئاوی حەوت دەریایان نەکوژێتەوە (حەمەدۆک، ١٣١). دوعا**

ناوەرۆکی ئەم دوو نموونەیەش کردەی قسەیی ئاراستەکردن لەخۆ دەگرێت، بەڵام لە رستەی یەکەم قسەکەر بەشێوەی پارانەوە کردە قسەییەکەی دەربڕیوە و لەرستەی دواتردا بەشێوەی نزا و دوعاکردنە لەو کەسانەی کە دوو عاشق لەیەک جیا دەکەنەوە.

- **دکتۆر: کوڕی خۆم، باوکە گیان .. مانگی رەشەمە جەرگەی زستانە، چۆن بەم ناوەختە سەیران دەکەی چۆن؟! (دووکەڵ، ٤١٨).**

ناوەرۆک و مەبەستی ئەم گوتنە کردەی قسەیی ئاراستەکردن لەخۆ دەگرێت و لەڕێگەی کردەی لێپرسینەوە کردەکەی دەربڕیوە، کە قسەکەر دکتۆرێکی دەروونییە و سەرزەنشتی نەخۆشەکەی دەکات بەوەی کەوا لەسەرمای زستاندا چۆن سەفرە دەکرێت.

- **رووتە: گوتم .. گەر پارچە زەوییەک لە زەوییەکانی نزیک شار تەرخان بکەیت بۆ گۆڕستانی هەژارکانی شارە خنجیلانەکەت، بە تایبەت مێوان (قەل و رووتە، ٤٩٦).**

لەم نموونەیەشدا قسەکەر پێشنیاری ئەوە بۆ پاشا دەکات کە پارچە زەوییەک بکات بە گۆڕستان بۆ هەژارەکانی گوندەکەیان، بەمەش مەرجی کردەی قسەیی ئاراستەکردنی جێبەجێکردووە بەوەی کە قسەکەر کەسێکی پلە نزمترە لە گوێگر لەرووی پلەی کۆمەڵایەتییەوە.

٣. کردەی پەیوەستبوون Commissives: لەم کردانەدا قسەکەر خۆی پەیوەست دەکات بە ئەنجامدانی کارێک لە داهاتوودا، بۆ نموونە کردەکانی وەکوو (بەڵێندان، هەرەشەکردن، سوێندخواردن، دابینکردن و ... هتد) لەخۆدەگرێت.

- **حەمەد: دەوەڵڵا عەبدی ریش بزنانی .. دەبێ ئەوجارە نەیەمەوە .. با گورگ گایەکانت بخۆن دەچم ئەو گوندە هەر دەبینمەوە .. قابیلە لەو دنیایە هەر تۆ گوندت هەیە؟ ... (حەمەدۆک، ١١٠).**

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

- **خدە: بەو خوایە بە دەست بەتاڵی بگەڕێینەوە خان بە زیندویی دەماننێژێ (حەمەدۆک، ١١١).**

مەبەست و ناوەڕۆکی ئەم گوتنانە کردەی قسەیی پەیوەستبوون لەخۆ دەگرێت، قسەکەر لەڕێگەی سوێند خواردنەوە پابەندبوونی خۆی بە کردە قسەییەکان دەربڕیوە و جەختی لەسەر دەکاتەوە، بە جۆرێک لە گوتنی یەکەمدا قسەکەر سوێند دەخوات کە نەگەڕێتەوە و گوندەکەی خۆی جێبهێڵێت لەبەر زۆرداری گەورەکەیان هەڕەشە کردن لە قسەکانییەوە بەدیدەکرێت.

- **مەم: هەرکە جەنگەکە تەوا بوو ... ئەگەر نەکوژرام ... ناگەڕێمەوە بۆتان (مەم و زین، ٢٩٣).**
- **باشچاوش[٢]: شتی وانیە هەتا ئەمن لێرە بم لە چاکە بەولاوە توشی هیچ نابی (گێچەڵەکانی حەمە وەی وەی، ٣٧٧).**
- **حەمە: ڕاستم پێ برێ بە شەرەف و ناموسم یارمەتیت دەدەم (گێچەڵەکانی حەمە وەی وەی، ٣٩٣).**
- **شیتە: پەیمان بێ پەیمان .. لەمەولا خۆم تێکەڵی کاری خەڵکی نەکەم .. پەیمان بێ لەمەولا ئەگەر لە شتێک نەزانم دەستی لێ نەدەم .. پەیمان سەد پەیمان (مەیمون و دارتاش، ٤٨٢).**

هەریەکە لەم نموونانەش کە خراونەتەڕوو ناوەڕۆکی کردەی قسەیی پەیوەستبون لەخۆدەگرن، کە قسەکەران لەڕێگەی کردەی بەڵێن و پەیماندانەوە پابەندبوونی خۆیان بە کردە قسەییەکە دووپاتدەکەنەوە.

٤. کردەی هەستدەربڕین Expressives: ئەم جۆرە کردانە زیاتر پەیوەستە بە باری دەروونی قسەکەرەوە، چونکە لە ئاکامی کۆبوونەوەی پەنگخواردووی هەستەکانی قسەکەر دێتە ئاراوە، کە قسەکەر هەستی خۆی دەردەبڕێت بەرانبەر بە (ڕووداوێک، کەسێک یان شتێک) بۆ گوێگر، وەکو کردەکانی پیرۆزبایی، سەرەخۆشیکردن، سوپاسکردن و شانازیکردن لەم جۆرە کردانەن.

- **مناڵێک: ئەی نابینی؟ نابینی باوکم مردووە.**

ڕووتە: بەراست؟ ئەلفاتیحە. وەی بەداخەوە! بەراستی خوالێخۆشبوو پیاوێکی بێزیان و ئەمەکار بوو. دڵسۆز بوو (قەل و ڕووتە، ٤٩٣).

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

قسەکەر لەڕێگەی دەربڕینی هەستی خۆی سەرەخۆشی ئاراستەی گوێگر دەکات و بەشێوەیەکی جوان وەسفی مردووەکە دەکات و کردەی قسەیی هەستدەربڕین پەیڕەو دەکات.

- **رووتە: باوکە گیان لەکوێی؟ بۆ بە هەتیوی جێتهێشتم .. بۆ ئەو هەموو پارە وشک و تەڕەت لەسەر قومار و مەیخانە دانا. ئەو هەموو دووکان و خانو زەوی و زارەت دۆڕاند ئای بازرگانەکان، خۆپەرستەکان ئەگەر ببەنەوە هەر بۆخۆتان دەبەنەوە ئەگەر بشدۆڕێنن زیانەکە لە خوێن و ئارەقەی ئێمە وەردەگرنەوە (قەل و رووتە، ٤٩٧).**

ناوەرۆکی ئەم گوتنەش کردەی قسەیی هەستدەربڕین دەگرێتەخۆ، بەوەی کە قسەکەر هەستی ناخۆشی خۆی دەردەبڕێت لە بەرانبەر بێ باوکی و بێ کەسی خۆی، کە چۆن بە هەتیوی گەورەبووە و دوای مردنی باوکی هیچ پارە و سامانێکی بۆ جێنەهێشتووە، لەرووی پراگماتیکەوە دەکرێت ئەم واتایانە بداتە دەست (گلەیی و نارەزایی، هەستی ناخۆش، سەرەخۆشی، خەم، ...).

- **دکتۆر: بەداخەوە، زۆر بەداخەوە.**
  نەخۆش: ببورە مەبەستم ئازاردانت نەبوو (دووکەڵ، ٤٢٤).
- **شاگرد: بمبورە پاشای دادپەروەر لە راستیدا خزمایەتی مرۆڤێکی وەک تۆ ئاواتی هەموو گەنجێکی ئەم شارەیە، بەڵام دەبێ بمبوری، چونکە دەستگیرانم هەیە (شاری ئەوین، ١٠١).**

لەم نموونانەدا قسەکەر کردەی قسەیی هەست دەربڕینی لەڕێگەی پۆزشهێنانەوە بۆ گوێگرەکەی دەربڕیوە لە بەرانبەر ئەو کارانەی کردوویەتی، نەخۆش داوای لێبوردن لە دکتۆرەکەی دەکات بەوەی کەوا قسەیەکی کردووە بووەتە هۆی ئازاردانی، لە نموونەی دواتردا داوای لێبوردن لە پاشا دەکات و پۆزشی بۆ دەهێنێتەوە بەرانبەر بەوەی کە پاشا کچەکەی خۆی پێشکەشکردووە و ئەویش رەتیکردۆتەوە.

- **دۆزینەوەی مەمی برا بچوکمان لە بارەگای ئاوەدانی ئێوە مزگێنیەکی گەورەو خۆش بوو بۆ ئێمە ... چونکە ئێمە وامان دەزانی مەمی برامان نەماوە، کەچی ئەوەی نیگەران و ناوازمان دەکات ئەوەیە گوایە مەم دژی فەرمانی پیرۆزی جەنابتان جوڵاوەتەوە .. (مەم و زین، ٣١٠).**

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

ناوەرۆکی ئەم گوتنە کردەی قسەیی هەست دەربڕین دەگرێتەخۆ، قسەکەر لەڕێگەی دەربڕینی هەستی خۆشی خۆی لە بەرانبەر ئەو مژدەیەی کەوا مەمی برای زیندووە و ماوە کردە قسەییەکە دەردەبڕێت بەڵام لەهەمان کاتیشدا نیگەرانە لەوەی کەوا مەم ئەوانی شەرمەزارکردووە و لە قسەی میر دەرچووە و بێ فەرمانی ئەوی کردووە.

٥. کردەی ڕاگەیاندن Declaration: ڕاگەیاندنەکان کردەی قسەیین کە قسەکان گۆڕانکاری دەستبەجێ لە دۆخی دامەزراوەییدا دروستدەکەن و مەیلیان هەیە پشت بە دامەزراوە وردەکانی دەرەوەی زمان ببەستن. ئەم کردانەی قسەکردن بریتین لە دەرکردن لە پەرستگا، ڕاگەیاندنی جەنگ، دەرکردن لە دامەزراندن. ئەم جۆرە کردانە بەوە جیا دەکرێنەوە لەوانی تر، کە وابەستەی دەوروبەرن، بۆ بە ئەنجامگەیاندنی ئەم کردانە پێویستە هۆکارەکانی وەک مزگەوت، ڕێکخراو، پارتی سیاسی و ... هتد هەبێت. وەکوو کردەکانی (بانگەشەکردن، خۆپیشاندان، جاڕدان و ...) (M.M. Poluzhyn, T.T. Vrabel, 2005, 5) (Riyadh Khalil, 2017, 65-66).

- **شەڕوان[٢]: یاخیبووا!؟ من ناویان لێ نانێم یاخیبوو.**
  قزڵباش[٢]: ئەی چیان ناو لێ دەنێی! چەتە، ڕێگر، پیاوکوژ، دڕندە ..
  شەڕوان[٢]: نەخێر .. ئێوە وان .. بەڵام ئەوان .. ناویان شەڕوان و خەباتگێڕن .. (قەڵای دمدم، ٥٢).

لەم نمونەیەدا قسەکەر کردەی قسەیی راگەیاندنی لەڕێگەی ناونانی دەستەیەک دەربڕیوە، کە لێرەدا قسەکەران بە دەسەڵاتن و خاوەن پلەی کۆمەڵایەتی بەرزن بۆیە توانای ناونانی کەسانی تریان هەیە، کە بەمشێوەیە قسەکەری دووەم ناو لە خەباتگێر دەنێت چەتە و ڕێگر.

- **پاش ئەوەی دەستەی باڵای دادگە گوێی گرت لە تاوانبار و داواکاری گشتی و زۆربەی ئەو کەسانەی کە پێوەندیان بە مەسەلەکە هەیە .. دەستەی باڵا بڕیاریدا تاوانبار میری قەڵای دمدم کە ناسراوە بە خانی لەپ زێڕین دووبارە سزا بدرێتەوە تا ببێتە پەند ... (قەڵای دمدم، ٦١).**
- **میر: وتم جەنگ، واتە جەنگ، ئاخر بەڵکوی پێناوێ (مەم و زین، ٢٨٤).**

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

ناوەڕۆک و مەبەستی ئەم نموونانە کردەی راگەیاندن دەگرێتەوە، لەم گوتنەدا قسەکەر کەسێکی بە دەسەڵاتە و لەم رێگەیەوە کردەی قسەیی راگەیاندنی بە ئەنجام گەیاندووە و بڕیاری سزادانی سەپاندووە بەسەر میری قەڵای دمدمدا و بڕیارەکەش لەلایەن دادگاوە دەرچووە، بەهەمان شێوە لە گوتنی دواتردا قسەکەر کەسێکی بە دەسەڵاتە بۆیە بڕیاری دەستپێکردنی جەنگ دەدات.

- **... لە رەوشتە هەرە بەرزەکانی ئەم ئەکتەرە بلیمەتە .. راستگۆییە، بۆیە بڕیارماندا خەڵاتی دەزگای گشتی راستی و دوستی پێشکەش بکەین (چەپکێ گوڵ، ٤٣٢).**

کردەی قسەیی راگەیاندن لەم گوتنەدا لەلایەن قسەکەرەوە بەشێوەی بڕیاری بەخشینی خەڵات دەربڕاوە بۆ گوێگر لەپای راستگۆیی و بلیمەتی.

- **کامۆ: هۆ خەڵکینە .. وەرن، وەرن گوێ بگرن، گوێ بگرن لە دوا وتارەکانی رزگار رۆستەمی (سێدارە، ٢١٩).**

ناوەڕۆکی ئەم گوتنەش کردەی راگەیاندن دەگرێتەوە کە قسەکەر لەڕێگەی بانگەشەوە خەڵک ئاگاداردەکاتەوە لە دوا وتارەکانی نوسەر و شاعیرێکی ناوچەکە.

- **پیاوەکە: خاتوو زین .. وەرن .. با بچین زەماوەند بگێڕین .. قازیم هێناوە خێرا .. (پیلان، ٦٠٨).**

لەم گوتنەشدا قسەکەر لەڕێگەی کردەی قسەیی راگەیاندن داوا لە گوێگر دەکات کە مارەبڕین بکرێت و زەماوەند بگێڕن، بەمەش ناوەرکی کردەکە لەڕێگەی مارەبڕینەوە جێبەجێکراوە.

ئەنجام:

لەم توێژینەوەیەدا ئەم ئەنجامانە بەدەستهاتوون:

- کردەی قسەیی پەیوەستە بە کۆمەڵێک پلان، کە توانست دەداتە قسەکەر، بۆ ئەوەی قسەیەک بکات شیاوی کارپێکردن بێت، لەو پێگەیەی کە هەیەتی و لەو سنوورەی کە بەکۆمەڵێک ڕاستی گشتی بەسەریدا سەپاوە، هەروەها مەودای نێوان قسەکەر و گوێگر دیاریدەکات. لە دەقە شانۆییەکاندا هەموو جۆرەکانی کردە قسەییەکان بەدیدەکرێت، کە گوێگر چاوەڕوانی ئەنجامدانی کردەکە دەکات لەلایەن قسەکەرەوە دوای دەربڕینی وتەکە.

- لە گوتاری شانۆییدا زمانێکی ڕوون و ئاشکرا بەکاردەهێنرێت، کە هەموو کۆمەڵانی خەڵکی بە ئاسانی لێی تێبگەن. هەروەها دوور بێت لە بەکارهێنانی دەستەواژەی لێڵ و ناڕوون، کە ئەمە یەکێکە لە بنەما گرنگەکانی گوتار.
- لێکۆڵینەوە لە کردەی قسەیی جەخت دەکاتە سەر ئەوەی چۆن کردەی قسەیی بەکاردەهێنرێت لە بوارێکدا بەپێی کەلتورە جیاوازەکان.

لیستی سەرچاوەکان:

یەکەم/ بە زمانی کوردیی:

أ : کتێب:

1. شێرزاد سەبری عەلی، (٢٠١٤)، پراگماتیک، چاپخانەی حاجی هاشم، هەولێر.
2. محەمەد مەعروف فەتاح، (2011)، زمانەوانی، چاپی سێیەم، چاپخانەی هاشم، هەولێر.
3.

ب: ڕۆژنامە وگۆڤار:

4. حاتم وليا محمد – ژيان عبدالله محمد، (٢٠١٥)، پێکهێنانی زانیاری و کردە قسەییەکان، گۆڤاری زانکۆ، بەرگی ١٩، ژمارە٤.
5. ج: نامەی ئەکادیمی:
6. ئەڤین سامی عارف، (٢٠١١)، کاریگەری باری دەروونی لەسەر زمانی قسەکردن، نامەی ماجستێر، کۆلێژی زمان، زانکۆی سەلاحەددین.
7. دارا حمید محمد، (٢٠١٢)، شیکاری ڕستەی ئاڵۆز لە ڕوانگەی پراگماتیکەوە، سکوڵی زمان و زانستە مرۆڤایەتییەکان، فاکەڵتی پەروەردە، زانکۆی سلێمانی.
8. ناز ئەکرەم سەعید، (٢٠١٣)، کردە قسەییەکان (هێورکردنەوە لە دەربڕیندا)، نامەی ماجستێر، فاکەڵتی زانستە مرۆییەکان، سکوڵی زمان، زانکۆی سلێمانی.

ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

دووەم: بەزمانی عەرەبی:

أ : کتێب:

9. جرهارد هلبش، (1970)ز, تطورعلم للغة منذ عام, ترجمة,سعيدحسن بحيري,2007, مكتب الزهراء الشرق, القاهرة.
10. محمود أحمد نحلة (2006), آفاق جديدة في البحث اللغوي المعاصر , دار المعرفة الجامعية , مصر.

سێیەم: بە زمانی ئینگلیزی:

11. Eli Rozik, (1993), Categorization of Speech Acts in Play and Performance Analysis, Journal of Dramatic Theory and Criticism.
12. George Yule , (2000), pragmatics, Oxford, Oxford University press.
13. Hajir Mahmood Ibrahi, (2020), The Dramatic Character's Identity Mirrored in Language: A Pragma-stylistic Study of Judith Thompson's Palace of the End, Journal of University of Babylon for HumaniƟes, Vol.(28), No.(5).
14. M.M. Poluzhyn, T.T. Vrabel, (2005), Lectures and Method-Guides for Seminars on the Course for Choice BASIC PROBLEMS OF SPEECH ACT THEORY, for the students of the English Department of the Faculty of Romance and Germanic Philology Uzhhorod National University, Uzhhorod.
15. Kevin Mulligan, 1987, Promisings and other social acts – their constituents and structure. in Mulligan, K., editor Speech Act and Sachverhalt: Reinach and the Foundations of Realist Phenomenology. Nijhoff, Dordrecht/Boston/Lancaster.
16. Riyadh Khalil Ibrahim-Khamail Ali Waheeb, (2017), A Pragma-stylistic Study of Hybrid Speech Acts in Selected Dramatic Texts, Department of English, College of Languages University of Baghda, Iraq.
17. Sajad Essam, (2017), speech acts of promising, the ministry of higher education, college of education, english department.
18. Searel J. R. ,(1969), speech acts, cambridge universty press.
19. Yule, G. (1996), Pragmatics. Oxford: Oxford University Press.

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

"speech Act in Theatrical Discourse"

Asst. Lect.Kalthum Khalid Ahmed,
Department of Medical Laboratory, Erbil Technical Health and Medical College, Erbil Polytechnic University, Erbil, Kurdistan Region, Iraq.
Kalthum.khalid@epu.edu.iq

Asst. Prof. Dr. Azad Ahmad Mahmood,
Department of Business Management, Erbil Technical Management College, Erbil Polytechnic University, Erbil, Kurdistan Region, Iraq.
azad.mahmood@epu.edu.iq

Keywords: *speech act, decision act, command act, commitment, performing act*

Abstract

The speech act theory is considered one of the most important topics of research in linguistics. It can be defined as the idea that contains the meaning of the words, which are used outside of language. Language is a mean of performing various functions, called speech acts. Speech act theory proposes that the meaning of what we utter is influenced by the type of speech, the structure of the discourse, and the context in which it is used. This theory originated by John Austen, it explains, how speech can create an action or consequence. The theory is part of the field of pragmatics, which is the study of how language is used in a social context. A speech act is any utterance that serves a function in communication. For example, speech can be used to make statements, ask questions, plead, describe, or persuade, etc.. Within the act of speaking, words are used to do something, not just utter something.

ملخص

تعتبر نظرية أفعال الكلام من أهم موضوعات البحث في علم اللغة. يمكن تعريف نظرية فعل الكلام على أنها الفكرة التي تحتوي على معنى الكلمات ، والتي يتم استخدامها خارج اللغة. اللغة هي وسيلة لأداء وظائف مختلفة تسمى أفعال الكلام. تقترح نظرية فعل الكلام أن معنى ما نقوله يتأثر بنوع الكلام وبنية

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەرپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٩) – ژمارە(١)، بەهاری٢٠٢٤
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

الخطاب والسياق الذي يستخدم فيه. هذه النظرية نشأت من قبل جون أوستن ، كما توضح ، كيف يمكن للخطاب أن يخلق فعلًا أو نتيجة. هذه النظرية جزء من مجال البراغماتية ، وهو دراسة كيفية استخدام اللغة في سياق اجتماعي. فعل الكلام هو أي كلام يخدم وظيفة في الاتصال. على سبيل المثال ، يمكن استخدام الكلام للإدلاء ببيانات أو طرح الأسئلة أو الترافع أو الوصف أو الإقناع ، من بين العديد من الاستخدامات الأخرى. في فعل الكلام ، تُستخدم الكلمات لفعل شيء ما ، وليس مجرد قول شيء ما.
الكلمات المفتاحية: فعل الكلام ، فعل القرار ، فعل الأمر ، الالتزام ، الفعل التمثيلي.